ULUSLARARASI VERGİ

Dr. Adile ECEMİŞ GÜLEÇ*

Birleşik Krallık'taki Son Gelişmeler Merceğinden Vergi Uyumuna Davranışsal Bir Bakış

Davranışsal yaklaşımda aynı sonucun ortaya çıkması bireylerin aynı şekilde karar verdiği anlamına gelmez. Benzer sonuçlara yol açan kararların arkasında farklı bilgi düzeyleri, risk algıları, motivasyonlar ve davranışsal eğilimler bulunabilir. Dolayısıyla ortaya çıkan sonuç aynı olsa bile bireyleri bu sonuca götüren karar verme süreçleri birbirinden önemli ölçüde farklılaşabilir.

Bu durum, bireylerin mükellef olarak karar aldığı vergi hukuku bakımından da geçerlidir. İki mükellef aynı tutarda vergi kaybına yol açabilir. Biri karmaşık bir hükmü makul fakat yanlış yorumlamıştır. Diğeri ise beyanının yanlış olabileceğini fark ettiği halde bu ihtimali araştırmamış, kendisine sunulan uyarıları önemsememiş veya yalnızca kendi pozisyonunu destekleyen bilgileri seçmiştir. Bu tip durumlarda hukuken ortaya çıkan sonuç aynı olabilir; fakat bu iki davranışın ahlaki ve psikolojik niteliği aynı değildir. Bu nedenle, vergi uyumunu yalnızca *"vergi doğru hesaplandı mı?"* sorusuyla açıklamak yetersiz kalabilir ve bu noktada sorulması gereken soru "*mükellef yanlış olma ihtimalini gördüğü halde neden tutumunu değiştirmedi"* olarak genişletilebilir. Bu soru, vergi uyumunu tek bir sonuçtan ziyade bir **kararlar zinciri** olarak ele almayı gerektirir. Mükellef önce bir vergi pozisyonu alır; daha sonra bu pozisyonun yanlış olduğunu öğrenebilir veya karar verme sürecinde çoğu zaman vergi danışmanlarıyla istişare ederek bir sonuca varabilir.

Davranışsal teori, bu zincirin her aşamasında ortaya çıkabilecek yanlılıkları (bias) anlamak için yararlı bir araçtır. Örneğin, kişinin kendine aşırı güvenmesi (overconfidence), kişinin kendi hukuki değerlendirmesinin doğruluğunu, olduğundan fazla varsaymasına yol açabilir. Bu bakımdan belirsizliği küçümseme, vergi riskinin gerçekte olduğundan düşük görülmesine; doğrulama yanlılığı (confirmation bias), yalnızca kişinin kendi pozisyonunu destekleyen görüşleri dikkate almasına; mevcut durumu koruma eğilimi (status quo bias) ise daha önce verilmiş bir beyanın sorgulanmamasına neden olabilir. Kısa vadeli maliyetlerden kaçınma, danışmanın görüşüne aşırı güvenme ve "herkes böyle yapıyor" düşüncesi de bu eğilimleri güçlendirebilir. Böylece mükellef yanlış olma ihtimalini tamamen reddetmese bile bu ihtimali araştırmaya değer görmeyebilir. **Pervasızlık (recklessness)** çoğu zaman tam da bu gri alanda ortaya çıkar: Risk mükellef tarafından bilinmiyor değildir; fakat bu küçümsenir, ertelenir veya görmezden gelinir.

Birleşik Krallık'ta vergi alanında son dönemde gündeme gelen üç gelişme, bu açıdan dikkat

* Orcid No:0000-0001-6336-9727, E. Vergi Başmüfettişi

çekici örnekler sunmaktadır. Bunlar; 1) Doğrudan vergilerde **pervasızca[1] gerçeğe aykırı beyanda bulunulmasını (reckless untrue statements)** yeni bir suç olarak düzenleyen öneri, 2) Mükelleflerin sonradan fark ettikleri hataları düzeltmelerini zorunlu hale getirmeyi öngören **hataların düzeltilmesi (correction of errors)** düzenlemesi, ve 3) Vergi danışmanlarının **yaptırıma tabi davranışlarının (sanctionable conduct)** genişletilmesine ilişkin düzenlemedir. Bunlardan ilk ikisi 2026 yılında kamuoyu görüşüne (consultation) açılmış olup, henüz taslak aşamasındadır. Üçüncüsü ise Finance Act 2026 ile 2026 yılı içinde yasalaşmıştır.

Bu üç düzenleme ilk bakışta birbirinden ayrı gibi görünse de, birlikte okunduklarında vergi uyumunun üç bağlantılı aşamasına temas etmektedirler: **Mükellefin ilk kararı, hatayı öğrendikten sonraki ikinci kararı ve bu kararların verildiği danışmanlık çevresi.**

1. Mükellef Riski Neden Küçümsüyor: Beyan Vermeden Önceki Süreç

İlk gelişme, Birleşik Krallık hükümetinin Haziran 2026'da kamuoyu görüşüne açtığı yeni bir **"reckless untrue statements"** suçu yaratılmasına ilişkin öneridir. Düzenlemeyle, doğrudan vergiler bakımından gerçeğe aykırı bir beyanın **pervasızca (recklessly)** yapılmasının belirli koşullarda cezai sorumluluk kapsamına alınması amaçlanmaktadır. Buradaki pervasızlık basit bir hata veya dikkatsizlikten daha ağır, ancak kişinin bilerek yanlış beyanda bulunmasından ise farklı bir davranışı ifade etmektedir.

Bu ayrımın önemi davranışsal açıdan bakıldığında şu şekilde açıklanabilir: Mükellef her zaman yanlış beyanda bulunmaya karar vererek hareket etmeyebilir. Bazen kendi değerlendirmesine gereğinden fazla güvenir, bazen riskin gerçekleşme ihtimalini düşük görür, bazen de yanlış olabileceğini kabul etse bile bu ihtimali araştırmanın maliyetini veya zahmetini gereksiz bulur. Örneğin mükellef danışmanının ilk görüşünü yeterli görebilir ve farklı bir görüş alma ihtiyacı hissetmeyebilir. Kendi pozisyonunu destekleyen bir makaleyi veya özelgeyi dikkate alırken aksi yöndeki görüşleri göz ardı edebilir. Daha önce benzer bir işlemde sorun yaşamamış olmasını, mevcut işlemin de doğru olduğuna ilişkin bir kanıt gibi değerlendirebilir. Ya da vergi riskini, gerçekleşmesi halinde doğuracağı kayıptan bağımsız olarak yalnızca düşük bir ihtimal şeklinde algılayabilir. Bunların her biri tek başına kasıt anlamına gelmez. Ancak birlikte değerlendirildiğinde, kişinin yanlış olma ihtimalini görmesine rağmen gerekli sorgulamayı yapmamasına yol açabilir.

Bu nedenle; hata (error), özensizlik (carelessness), pervasızlık (recklessness) ve kasıtlı davranış (deliberate conduct) arasındaki ayrım önem kazanır. Bir mükellefin karmaşık bir hükmü makul biçimde yorumlayarak yanlış sonuca ulaşması hata olabilir. Gerekli belgeleri veya bilgileri kontrol etmeden beyanda bulunması özensizlik olarak değerlendirilebilir. Önemli bir vergi riskinin kendisine açıkça belirtilmesine rağmen bu riski araştırmadan pozisyonunu koruması ise pervasızlık alanına yaklaşır. Yanlış beyanda bulunduğunu bilmesine rağmen bunu sürdürmesi ise kasıtlı davranış niteliği taşıyabilir.

Birleşik Krallık'ta mevcut vergisel idari

1 Recklessness kavramı; kişinin, yaptığı beyanın gerçeğe aykırı olabileceğine ilişkin bir riskin farkında olmasına rağmen, mevcut koşullar altında bu riski almasının makul olmadığı bir durumda söz konusu riski göze alarak hareket etmesini ifade etmektedir. Kavram, basit özensizlikten (carelessness) daha ağır bir davranışı tanımlamakla birlikte, kişinin beyanın yanlış olduğunu bilerek hareket etmesini gerektiren kasıtlı veya dürüst olmayan davranıştan (deliberate/dishonest conduct) ayrılmaktadır. Yazımızda bu kavramın Türkçe karşılığı olarak "pervasızca" ifadesi kullanılmıştır.

ceza sistemi, yanlış beyanın makul özen gösterilmesine rağmen ortaya çıkması, özensizlik (carelessness), kasıtlı davranış (deliberate) veya kasıtlı ve gizlenmiş davranış (deliberate and concealed) sonucu gerçekleşmesine göre farklılaşmaktadır. Buna karşılık recklessness mevcut idari ceza sisteminde ayrı bir kategori değildir. 2026 yılında kamuoyu görüşüne açılan düzenleme, bu davranışı yeni bir idari ceza kategorisi haline getirmek yerine, doğrudan vergiler bakımından belirli koşullarda cezai sorumluluğa konu etmeyi öngörmektedir.

Aşağıdaki tablolarda, Birleşik Krallık mevzuatına göre gerçeğe aykırı beyanlarda davranışın niteliğine göre uygulanabilecek yaptırımlar ile davranış türlerine ilişkin örnekler gösterilmiştir.

Gerçeğe Aykırı Beyanlarda Davranışın Niteliğine Göre Uygulanabilecek Yaptırımlar

Davranış	İdari ceza bakımından durum	**Cezai sorumluluk bakımından HMRC değerlendirmesi**	**Cezai yaptırım / sonuç**
Makul özen gösterilmesine rağmen hata / masum hata (reasonable care / innocent error)	İdari ceza yok.	Doğrudan vergiler bakımından kural olarak cezai suç oluşturmaz.	-
Özensizlik (careless)	Finance Act 2007, Schedule 24 kapsamında idari ceza uygulanabilir.	Doğrudan vergiler bakımından kural olarak cezai suç oluşturmaz.	-
*Recklessness**	*Ayrı bir recklessness idari ceza kategorisi bulunmamaktadır; mevcut idari ceza rejiminde careless error kapsamında değerlendirilebilir.*	*Doğrudan vergiler bakımından hâlen ayrı bir suç bulunmamaktadır. 2026 istişaresi, reckless untrue statements/declarations için yeni bir cezai suç oluşturulmasını önermektedir.*	*Önerilen suç için indictment halinde 2 yıla kadar hapis ve/veya sınırsız para cezası.*
Kasıtlı, ancak gizlenmemiş (deliberate but not concealed)	Schedule 24 kapsamında daha ağır idari ceza kategorisidir.	HMRC tablosuna göre davranışın dürüst olmayan (dishonest) nitelikte olması muhtemeldir (likely). Mevcut tax evasion / fraud temelli suçlar gündeme gelebilir.	Uygulanabilecek ceza, oluşan mevcut suça göre değişir.
Kasıtlı ve gizlenmiş (deliberate and concealed)	Schedule 24 kapsamındaki en ağır idari ceza kategorisidir.	HMRC tablosuna göre mevcut ilgili suçların oluşması çok muhtemeldir (very likely).	Uygulanabilecek ceza, oluşan mevcut suça göre değişir.

*Mevcut mevzuatta böyle bir ayrım olmamakla birlikte, 2026 yılında kamuoyu görüşüne açılan düzenlemeyle getirilmesi öngörülmektedir.

Kaynak: HMRC, Introducing a criminal offence for making reckless untrue statements or declarations in direct tax, 23 June 2026, Table 1 (kısaltılarak Türkçeleştirilmiştir).

Davranış Türlerine İlişkin Örnekler

HMRC kategorisi	Örnek	**HMRC'nin değerlendirmesi**
Özensiz (careless) -reckless değil	Mükellef banka faizinin ayrıca beyan edilmesi gerektiğini yanlış anlayarak beyan etmiyor ve beyannamenin yanlış olabileceğinden şüphelenmiyor.	Gerçek bir yanlış anlama söz konusu; yanlışlık riskinin farkında değil. Yeni suç kapsamı dışında.

Reckless- deliberate değil	Mükellef önemli bir indirim (relief) talep ediyor; gerekli kontrolleri yapmıyor veya tavsiye almıyor ve "muhtemelen sorun olmaz" diyerek beyan ediyor.	Yanlışlık riskinin farkında olmasına rağmen gerekli kontrolleri yapmadan devam ediyor. Önerilen yeni suç kapsamında.
Reckless- deliberate değil	Mükellef ikinci banka hesabında vergilendirilebilir gelir olabileceğinden şüpheleniyor ancak kolayca kontrol edebileceği halde hesabı kontrol etmiyor.	Bilinen yanlışlık riskini kontrol etmeden beyan veriyor. Önerilen yeni suç kapsamında.
Kasıtlı (deliberate)	Kayıtlarında satışları £120.000 olduğu halde bunu bildiği halde daha az vergi ödemek amacıyla beyannamede £90.000 gösteriyor.	Yanlışlık riskini değil, beyanın yanlış olduğunu biliyor. Reckless değil; HMRC'ye göre dishonest bulunması kuvvetle muhtemel ve mevcut dishonesty temelli suçlar kapsamında değerlendirilebilir.

Kaynak: HMRC, Introducing a criminal offence for making reckless untrue statements or declarations in direct tax, 23 June 2026, Table 2 (kısaltılarak Türkçeleştirilmiştir).

Türk vergi sistemine bakıldığında ise kusurun bu şekilde derecelendirildiği genel bir yapı bugün itibariyle yoktur. Bununla birlikte, Türk vergi hukukunda geçmişte kusurun ağırlığına göre farklılaşan bir ceza sistemi uygulanmıştır. 4369 sayılı Kanun'la 1998 yılında yapılan değişiklik öncesinde vergi kaybına yol açan fiiller kusur, ağır kusur ve kaçakçılık şeklinde farklı kategoriler altında değerlendirilmekte ve uygulanacak ceza da bu ayrıma göre belirlenmekteydi. Söz konusu ayrım, vergi ceza sisteminin sadeleştirilmesi ve etkinleştirilmesi amacıyla terk edilmiş; **kusur, ağır kusur ve kaçakçılık cezaları** kaldırılarak vergi kaybını esas alan vergi ziyaı cezası sistemine geçilmiştir. Ağır nitelikteki belirli kaçakçılık fiilleri ise VUK'un 359. maddesinde ayrıca suç olarak düzenlenmiştir.

Dolayısıyla, ülkemizdeki mevcut sistemde vergi kaybına bağlı idari cezanın belirlenmesinde **özensizlik (carelessness), recklessness ve kasıtlı/dürüst olmayan davranış (deliberate/dishonest conduct)** şeklinde kusurun veya mükellefin riske karşı tutumunun derecelendirildiği benzer bir yapı bulunmamaktadır. Bu açıdan Türkiye ve Birleşik Krallık'ın farklı dönemlerdeki yaklaşımları dikkat çekicidir. Türkiye 1998 yılında vergi ceza sistemini sadeleştirerek kusurun derecesine dayalı ayrımdan vergi kaybını esas alan bir sisteme yönelirken, Birleşik Krallık'taki güncel "**recklessness"** tartışması, belirli bir alanda mükellefin bildiği bir riski nasıl değerlendirdiğini ayrıca cezai sorumluluğun konusu haline getirmeyi gündeme taşımaktadır.

Bu gelişmeler ışığında, Türkiye açısından da **vergi hukukunda sonuç kadar, mükellefin o sonuca ulaşırken aldığı riskin ve sergilediği davranışın niteliğinin de dikkate alınıp alınmaması gerektiği sorusunun** yeniden gündeme gelebileceğini düşünüyoruz.

2. Hatanın Mükellef Tarafından Öğrenilmesinden Sonraki Süreç

Mükelleflerin vergiye gönüllü uyum sürecindeki kararlar zinciri, vergi beyanının yapılmasıyla sona ermemektedir. Mükellef vergiyi beyan ettikten sonraki herhangi bir aşamada aldığı pozisyonun yanlış olduğunu öğrenebilir veya farkedebilir. Bu noktada mükellefin önünde bu yanlışlığı sonradan düzeltmek veya hiçbir şey yapmamak olarak iki seçeneği vardır. İşte Birleşik Krallık'taki **hataların düzeltilmesine (correction of errors)** ilişkin düzenleme önerisi bu ikinci karar anına müdahale etmektedir. Öneri, mükellefin Birleşik Krallık vergi otoritesine (HMRC) verdiği bilgi veya belgelerde yanlışlık bulunduğunu sonradan fark etmesi halinde, bu yanlışlıkları düzeltmesini zorunlu kılmaktadır. Mükellefin

hatayı öğrenmesine rağmen gerekli düzeltmeyi yapmaması halinde ise, hata, para cezasının belirlenmesi bakımından kasıtlı (deliberate) olarak değerlendirilebilecek ve böylece özensiz (careless) davranışa kıyasla daha yüksek ceza oranlarının uygulanması söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla ilk hatanın özensizlik sonucu ortaya çıkmış olması, mükellefin hatayı öğrendikten sonraki davranışının da aynı şekilde değerlendirilmesi sonucunu doğurmamaktadır; ikinci karar, ilk hatadan bağımsız olarak yaptırımın niteliğini ağırlaştırabilmektedir. Bu kapsamda Birleşik Krallık'ın bu yeni yaklaşımı **bir hatayı yapmak ile hatayı öğrendikten sonra sürdürmenin mükellefler açısından aynı davranış olmadığı ve dolayısıyla aynı yaptırımlara tabi olmaması gerektiği ayrımını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.**

Bu öneri ayrıca HMRC'ye düzeltme bildirimi (customer correction notice) düzenleme yetkisi vermektedir. Bu bildirimle HMRC, mükelleften vergi pozisyonunu yeniden kontrol ederek yanlışlığı düzeltmesini, gerekli açıklamayı yapmasını veya herhangi bir düzeltmeye gerek bulunmadığını açıklamasını isteyebilir. Eğer mükellef bu düzeltme bildirimi sonucunda düzeltme yaparsa özensiz hataları için ceza ödememektedir. Ancak düzelteme yapmazsa veya gerçekten doğru şekilde düzeltmezse ve sonradan vergi idaresi durumun farkına varırsa mükellef para cezası bakımından özensiz kategorisinde varsayılmaktadır.

Bu mekanizmanın davranışsal açıdan önemi, mükellefin daha önce görmezden gelebildiği veya önemini küçümsediği bir vergi riskinin, idarenin doğrudan müdahalesiyle yeniden görünür hale gelmesi olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, **düzeltme bildirimi mükellefin mevcut durumu hiçbir şey yapmadan sürdürme seçeneğini zorlaştıran bir müdahale** niteliğindedir. Öngörülen bu düzenleme ile mükellefin önüne pozisyonunu tekrar değerlendir, düzelt veya neden düzeltmediğini açıkla şeklinde açık bir karar anı konulmaktadır. **Bu yönüyle bildirimin, mevcut durumu koruma eğilimini (status quo bias) ve sorunu erteleme eğilimini azaltabilecek bir davranışsal etki yaratması beklenebilir.** Nitekim düzenlemenin amacı da mükellefin hatayı fark ettikten sonra düzeltmesini teşvik etmek ve bu beklentiyi ceza sistemi aracılığıyla güçlendirmek olarak açıklanmaktadır.

Öte yandan, böyle dışsal bir etki olmaksızın mükellefin hatayı farkettiğinde kendiliğinden düzeltme eyleminin mükellef davranışları dikkate alındığında gönüllü vergi uyumunu ne ölçüde artıracağının pratik sonuçları ise muğlaktır. Davranışsal teorinin temel bulgularından biri, insanların kayıplara kazançlardan daha fazla ağırlık vermesidir (**loss aversion**). Daha önce ödenmemiş bir verginin bugün düzeltilerek ödenmesi hukuken geçmişteki bir hatanın giderilmesi olsa da, mükellef açısından yeni ve hemen ödenmesi gereken bir kayıp olarak algılanabilir. Mevcut durumu koruma eğilimi **(statu qou bias)** ve daha önce verilen kararı haklı çıkarma isteği de bu algıyı güçlendirebilir. Ayrıca, mükellef düzeltme yaparsa inceleme riskini artıracağını düşünebilir, düzeltmenin geçmişteki kararının yanlış olduğunu kabul etmek anlamına geldiğini hissedebilir ya da "şimdi düzeltirsem dikkat çeker" düşüncesiyle mevcut durumu korumayı daha güvenli görebilir.

Benzer uygulamalar Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise Türkiye'de VUK'un 371. maddesinde düzenlenen **pişmanlık ve ıslah** müessesesi, mükellefin idare harekete geçmeden önce kendiliğinden düzeltme yapmasını teşvik eden önemli bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında VUK'un 370. maddesindeki **izaha davet** müessesesi, Birleşik Krallık'taki düzeltme bildirimi (customer correction notice) ile aynı hukuki yapıya sahip olmamakla birlikte, davranışsal açıdan daha yakın bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. İzaha davette idare, yap-

tığı analizler sonucunda vergi ziyaına neden olmuş olabileceğine ilişkin emareler bulunan bir mükellefi doğrudan incelemeye sevk etmek yerine ön tespit hakkında açıklama yapmaya davet etmekte ve ön tespitin kabul edilmesi halinde mükellefe belirli şartlar altında beyanını düzeltme ve indirimli cezadan yararlanma imkânı tanımaktadır.

Davranışsal açıdan bakıldığında VUK 370 ile **düzeltme bildirimi (customer correction notice)** arasında bu nedenle ilginç bir ortak nokta bulunmaktadır. Her iki mekanizmada da idare, mükellefin karar sürecine nihai yaptırımdan önce girerek **"pozisyonunu yeniden değerlendir"** mesajı vermektedir. Böylece mükellefin hatalı olabilecek mevcut pozisyonunu pasif biçimde sürdürmesi yerine, yeni bilgi ışığında aktif bir karar vermesi beklenmektedir.

Davranışsal açıdan bu tür bir müdahale, mevcut durumu sürdürme eğilimini (status quo bias) zayıflatırken, daha önce verilen bir kararın yeniden değerlendirilmesini sağlayan yeni bir karar noktası yaratabilir. Bu yönüyle vergi idaresinin müdahalesi yalnızca hukuki bir prosedür değil, mükellefin karar ortamını değiştiren davranışsal bir araç olarak da değerlendirilebilir.

Karar Verme Sürecinde Danışman Etkisi

Bireylerin aldığı diğer bütün kararlarda olduğu gibi, vergi ile ilgili kararlar da çoğu zaman yalnızca mükellefin zihninde oluşmamaktadır. Özellikle karmaşık vergi işlemleriyle ilgili hususlarda mükellefler kararlarını vergi danışmanlarının sunduğu seçenekler ve yaptığı değerlendirmeler çerçevesinde vermektedir. Bu kapsamda süreç kabaca, vergi danışmanlarının hangi alternatiflerin mümkün olduğunu belirlemesi ve bunu takiben riskleri mükellefe açıklaması ve kimi zaman belirli bir vergi pozisyonunun ne kadar "normal", "agresif" veya "savunulabilir" olduğunu çerçevelemesi şeklinde tarif edilebilir. Bu nedenle, danışmanın rolünün yalnızca mükellefe teknik bilgi sağlamakla sınırlı olmadığı ve danışmanın aynı zamanda mükellefin karar mimarisinin **(choice architecture)** bir parçası olduğu söylenebilir.

Karar mimarisi davranışsal teoride karar sürecinin açıklanmasında önemli bir kavramdır. Ünlü iktisatçılar Thaler ve Sunstein'in ifade ettiği üzere, seçim mimarisi (choice architecture) insanların tercihlerinin yalnızca mevcut seçeneklerden değil, bu seçeneklerin kendilerine sunulduğu ve kararın verildiği bağlamdan da etkilenmesidir. Birleşik Krallık'ta 1 Nisan 2026'da yürürlüğe giren yaptırıma tabi davranış (sanctionable conduct) rejimi bu kapsamda incelenmeye değerdir. Yeni rejim, vergi danışmanının vergi geliri kaybına yol açma niyetiyle gerçekleştirdiği davranışları kapsamakta olup; bu davranışların tespiti halinde danışmana vergi kaybıyla bağlantılı mali cezalar uygulanabilmesine, tekrarlanan ihlallerde cezaların ağırlaştırılmasına ve belirli durumlarda danışmanın kimliğinin kamuya açıklanmasına imkân vererek mali yaptırımın yanında önemli bir itibar (reputational) riski de yaratmaktadır.

Yeni düzenleme, daha önce vergi danışmanlarının **dürüst olmayan davranışlarına (dishonest conduct)** odaklanan rejimi genişletmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte vergi danışmanlarının vergi kaybı yaratma niyetiyle (**intention to bring about a loss of tax revenue**) gerçekleştirdiği belirli davranışlar yaptırım kapsamına girebilmektedir. Bu düzenlemeyle, davranışsal perspektifin mükelleften vergi danışmanına doğru genişletildiği görülmektedir. Danışman, mükellefin aşırı özgüvenini (overconfidence) güçlendirebilir veya onu dengeleyebilir. Riskleri görünür kılabilir ya da teknik ifadelerle belirsizliği perdeleyebilir. Mükellefin yalnızca kendi görüşünü destekleyen bilgileri seçmesine (confirmation bias) izin verebilir veya alternatif görüşleri

özellikle gündeme getirebilir.

Dolayısıyla, mükellefin risk algısı yalnızca vergi oranları ve cezalardan oluşmaz. Danışmanın "bu pozisyon alınabilir", "bu çok agresif olur" veya "bunun düzeltilmesi gerekir" şeklindeki değerlendirmesi, mükellefin algıladığı seçenekleri ve nihai kararını değiştirebilir. Bu bakımdan Birleşik Krallık'ta yürürlüğe giren bu düzenlemenin vergi danışmanlarının sorumluluğunu genişlettiği ve vergisel kararların verilmesi sürecindeki davranışsal noktalara temas ettiği söylenebilir.

Türkiye'de meslek mensubu SMMM ve YMM'lerin sorumluluğu farklı bir hukuki yapı içerisinde ele alınmaktadır. Tasdik işlemleri bakımından YMM'lerin müşterek ve müteselsil sorumluluğu bulunmakta olup, ayrıca VUK'un 359 uncu maddesindeki suçlara iştirak edilmesi halinde ise cezai sorumluluk gündeme gelmektedir.

Birleşik Krallık'taki yeni sistem ile karşılaştırıldığında iki sistem arasında doğrudan bir eşitlik kurmak mümkün olmamakla birlikte, her iki sistemin de karşı karşıya olduğu davranışsal problemin temelde aynı olduğunu görmekteyiz. Vergi kararının arkasında yalnızca mükelleflerin karar alma süreci değil ona tavsiye veren profesyonellerin yönlendirmeleri etkilidir ve **bu nedenle bu profesyonellerin bu kapsamdaki rolünün görünür hale getirilmesi vergi uyumu bakımından önem arz edebilecektir.**

Sonuç: Vergi Uyumu Bir Kararlar Zinciridir

Birleşik Krallık'ta gündemde olan ikisi henüz öneri aşamasında bir diğeri ise yürürlükte bulunan düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, vergi uyumuna ilişkin geniş bir resim ortaya çıkmaktadır. Buna göre, mükellef ilk aşamada bir vergi pozisyonu almaktadır. Burada pervasızlık (recklessness) tartışması, kişinin bildiği veya fark ettiği riski vergi bildirimi yaparken ne ölçüde dikkate aldığını sorgulamaktadır. Bu noktada aşırı güven (overconfidence), doğrulama yanlılığı (confirmation bias), riskin gerçekleşme ihtimalini küçümseme ve danışmanın görüşüne aşırı güvenme gibi eğilimler, bu riskin neden göz ardı edildiğine ve mükellefin davranışının nasıl oluştuğuna davranışsal bir dayanak sağlayabilir.

İkinci aşamada, mükellefin daha önce aldığı pozisyonun yanlış olduğunu öğrenmesi durumu söz konusudur. Bu yanlışlık mükellefin kendisi tarafından farkedilebileceği gibi idarenin uyarısı ile de farkedilebilecektir. Bu kapsamda Birleşik Krallık'taki hataların düzeltilmesine ilişkin düzenleme, cezai müeyyideler bakımından kişinin yeni bilgi karşısında davranışını değiştirip değiştirmediğine odaklanmaktadır.

Üçüncü aşamada ise, Birleşik Krallık uygulaması kararın içinde verildiği çevreye odağını çevirmiştir. Bu kapsamda yaptırıma tabi davranış rejimi, mükellefin kararını şekillendiren vergi danışmanının davranışını ve niyetini sisteme dahil ederek bütüncül bir yaklaşım geliştirmiştir.

Son gelişmeler vergi sistemlerini tasarlarken yalnızca *"yanlış beyan var mı?"* sorusunu sormanın yeterli olmayabileceği ortaya koymaktadır. Bunun ötesine geçerek mükellefin karar verirken neyi bilip bilmediği, yanlış olabileceğini düşündüğü halde neden araştırmadığı, kendi değerlendirmesine gereğinden fazla güvenip güvenmediği, yalnızca kendi pozisyonunu destekleyen bilgileri seçip seçmediği, hatasını öğrendiğinde neye göre düzeltip düzeltmediği, ve danışmanın bu kararların oluşmasında nasıl bir rol oynadığı gibi soruların vergiye gönüllü uyumu destekleyici politikalar üretilirken politika yapıcıların göz önünde bulundurması faydalı olabilecek davranışsal odaklı bir perspektif sunduğu ortaya çıkmaktadır.

Birleşik Krallık'ta 2026 yılında gündeme gelen yazımızda değindiğimiz gelişmeler bu kapsamda değerlendirebilir. Davranışsal yaklaşımın vergi hukukuna katkısının yeni suçlar veya yeni cezalar önermenin ötesinde olduğu görüşündeyiz. **Mükelleflerin yalnızca ne yaptığını değil, yanlış olma ihtimalini gördüğü halde neden tutumunu değiştirmediğini veya hatayı öğrendikten sonra neden düzeltmediğini anlamak olası vergi politikalarına yön vermek için iyi bir başlangıç noktası olabilir.**

KAYNAKÇA

1. How HMRC Deals with Tax Advisers Sanctionable Conduct https://www.gov.uk/guidance/how-hmrc-deals-with-tax-adviser-sanctionable-conduct

2. Introducing A Criminal Offence for Making Reckless Untrue Statements or Declarations İn Direct Tax https://www.gov.uk/government/consultations/proposed-offence-for-reckless-untrue-statements-direct-taxes/introducing-a-criminal-offence-for-making-reckless-untrue-statements-or-declarations-in-direct-tax--3

3. Modernising the Correction of Errors

https://www.gov.uk/government/publications/modernising-the-correction-of-errors